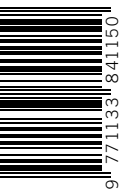

Llegeix la revista mensual del cooperativisme català — rocagales.cat

Territori de Masies, articular el territori des de l'economia social i solidària

Pàg. 10

Sílvia Moncayo:
«El cooperativisme posa
una línia vermella a
l'activitat econòmica»

Pàg. 13

Cooperativisme
Quin cooperativisme
volem?

Pàg. 17

**Premis Economia Social
2022**
Guanyadores del Premi Especial

Pàg. 20

Salut laboral per a persones i organitzacions.

Transformem el nostre entorn mitjançant aportacions de caràcter social amb la fórmula cooperativa com a motor de canvi.

- Integració de la prevenció de riscos laborals, des de la proximitat i la implicació.
- El BenEstar de les persones, el motor de l'Economia.

Confiança

Comunitat

Coneixement

SelPrA
sepra.coop

Assegurem compromís

Descobreix les assegurances ètiques i solidàries

Amb Arc Cooperativa pots fer un consum responsable tot impulsant el mercat social

www.arc.coop

FEM ECONOMIA SOCIAL

Serveis per a entitats i col·lectius d'economia social i autònoms

Ajudem en el dia a dia: gestió
Aportem totes les eines: formacions
Impulsem idees: assessorament
Fem créixer projectes: acompanyem

També intervenim en processos de
remunicipalització i relleu empresarial

 Col·lectiu Ronda
Gestió · Assessorament · Formació

Trafalgar, 50-52 baixos, Barcelona | 93 268 21 99 | cronda.coop | info@cronda.coop

Segueix-nos a les xarxes

@rocagales

/FundacioRocaGales.5

rocagales.cat

Editora: Fundació Roca Galès

Redacció i administració:

Aragó, 281, 1r 1a 08009 Barcelona
Tel. 93 215 48 70 - cc@rocagales.cat
www.rocagales.cat

Coordinació: Agnès Giner.

Consell assessor: Berta Alarcó, Josep Edo, Agnès Giner, Carla Liébana, Ricard Pedreira, Xavier Pié, Joseba Polanco, Jordi Rojas, Àlex Romaguera, Jordi Via i Armand Vilaplana.

Els autors són responsables dels articles signats. Ni la direcció de la revista ni els editors comparteixen per força les opinions que puguin reflectir els textos aquí inscrits

Foto portada: Territori de Masies.

Disseny, maquetació i impressió:

L'Apòstrof, SCCL, i Cevagraf, SCCL

Dipòsit legal B-22.823/80

Edició impresa: ISSN 1133-8415.

Edició digital: ISSN 2696-9386.

Aquesta revista ha estat impresa en paper ecològic.

 Generalitat de Catalunya

Sumari

04

TORNAVEU

Jordi Rojas.

05

EDITORIAL

Conèixer la realitat

06

NOTICIARI

Agnès Giner

09

COOPERATIVES DE CATALUNYA

CoopCat i la Direcció General d'Economia Social coordinaran l'elaboració d'un pla d'acció local per impulsar la creació de comunitats energètiques locals.

Confederació de Cooperatives de Catalunya

10

LES NOSTRES COOPERATIVES

Territori de Masies.

Pep Valenzuela

13

L'ENTREVISTA

Sílvia Moncayo

Núria Segura

17

COOPERATIVISME

Quin cooperativisme volem?

Fèlix Pardo

20

PREMIS ECONOMIA SOCIAL 2022

Associació Terra Fèril i Cucspèrativa, SCCL, de la mà per a la transició ecosocial
Ferran Sorribà Codony

25

RESSENYA

Retorn a l'esclavitud.

Josep Edo

Un parell de preguntes (que són tres) a:

Jordi Rojas

(Barcelona, 1956), president d'Opcions cooperativa, vicepresident de la FCCUC, membre de Junta Directiva de l'AESCAT i de FETS i de la Comissió Permanent de la XES.

El que em sembla més interessant del cooperativisme és que il·lustra amb fets que hi ha una manera de donar resposta a les nostres necessitats allunyada del model capitalista hegemònic. I és col·lectiva, horitzontal, democràtica, respectuosa amb les persones i preocupada pel medi ambient, i amb la qual podem organitzar projectes empresarials, grups de consum, espais de cures o xarxes de suport mutu que resolguin les nostres necessitats de manera més sostenible, més amable i més conscient. Això vol dir, també, dimensionar les nostres necessitats fora de la lògica consumista o extractivista. Més enllà de la forma jurídica, crec que és el model cooperatiu d'organitzar-se el que és rellevant a l'hora de combatre el discurs de "no hi ha alternatives fora del capitalisme". A mi m'inspira molt el que diu Jorge Riechmann sobre el poder dels bons exemples: "Si bé no calen avantguardes omniscients, són inexcusables les minories exemplars". El cooperativisme és, doncs, inexcusable.

Més que del que no em convenç del cooperativisme m'agrada parlar del que crec que no acabem de fer bé. I el primer repte que sempre em ve al cap és la intercooperació. El model cooperatiu es basa en la intercooperació en contraposició a la competència clàssica del model capitalista. Tanmateix, ens costa moltíssim bastir projectes d'intercooperació que ens ajudin a escalar, a tenir més força, a arrabassar espais al mercantilisme, a competir en licitacions, en definitiva, a consolidar espais que facin créixer el mercat social. L'altre repte que m'amoïna, i que ens costa molt d'abordar, és la incorporació de la diversitat (de classe, d'origen, etc.) en el nostre univers, tant a les nostres organitzacions com als col·lectius destinataris

de les nostres accions. El cooperativisme ha tendit a fer pedagogia del model perquè aquests col·lectius s'organitzin en lloc d'obrir-lo perquè s'incorporin als existents.

Per acabar, em preocupa la fragilitat de tants projectes cooperatius basats en el voluntariat, en el cas del consum, o en una certa precarització laboral en el cas de treball, que no només posen en perill els mateixos projectes, sinó que sovint els fan poc permeables a persones que no tenen ni el temps ni els recursos per sostenir la seva participació.

Una economia per la vida, basada en la sostenibilitat de la vida i del planeta no només és factible, sinó que és imprescindible si volem una vida "vivable" per a tothom. Cada vegada es posa més en evidència que el model de creixement permanent del capitalisme no és sostenible i que els límits del planeta no el fan viable. Tampoc ho és un model basat en l'acumulació de capital i de poder en poques mans amb l'augment de fractura social que comporta, tant interna com entre el Nord i el Sud global. Construir una economia per la vida que ofereixi una alternativa, però, no és possible sense una gran aliança en què el cooperativisme ha de ser-ne un actor, en el marc de l'economia social i solidària (ESS). Una aliança entre l'ESS i els moviments socials com l'ecologisme, el feminisme, el sindicalisme combatiu o els moviments per l'habitatge, capaç de condicionar les polítiques públiques per generar marcs legals i normatius que afavoreixin una economia orientada a les persones i, també, limitin les capacitats del capitalisme de seguir ocupant un lloc preeminent a les nostres vides. Si som capaces d'articular grans aliances i de bastir projectes empresarials i socials forts i resilients, l'economia per la vida pot ser una realitat.

Conèixer la realitat

La Xarxa d'Economia Solidària (XES) acaba de publicar el setè Informe sobre el Mercat Social, basat en dades de 2022. L'objectiu d'aquests informes, que la XES fa cada any, és aportar coneixement sobre com evoluciona la construcció del mercat social, considerat una prioritat estratègica de l'economia social i solidària catalana. Per entendre'ns, quan en aquests informes la XES parla de mercat social es refereix a la suma de les organitzacions i projectes que han passat per una de les dues eines d'avaluació que té aquesta xarxa, el Pam a Pam i el balanç social, més les organitzacions que són sòcies de la XES, més les que apareixen al mapa d'economies comunitàries. Segons dades de l'any passat, formarien part del mercat social 1.479 entitats, un 36% de les quals són cooperatives.

Però així com altres vegades, a *Cooperació Catalana*, hem tractat dels resultats que es poden extreure dels informes del Mercat Social, avui volem fer un parell de consideracions sobre la seva mateixa existència.

La primera és el rigor amb què es treballen les xifres i l'interès de les conclusions que s'extreuen d'aquests informes, malgrat que la mostra d'organitzacions sobre la qual es basen no és extrapolable al conjunt de l'economia social i solidària (ESS), ni ho pretén. L'informe d'aquesta edició analitza el comportament d'aquelles gairebé mil cinc-cents organitzacions pel que fa a aspectes tan rellevants per a l'ESS com la intercooperació, l'horitzontalitat en la presa de decisions, el gènere i la perspectiva feminista, el compromís ambiental, la compartició de coneixement i eines al servei del comú, i la inserció sociolaboral i la inclusió social.

Un altre capítol destacable entre les 76 pàgines de l'informe és el titulat "La construcció de Mercat Social com a eix estratègic". Hi trobem interessants reflexions a l'entorn de la capacitat que, segons la XES, té la construcció de mercat social (i, en certa manera, el conjunt de l'ESS) d'oposar-se al capitalisme i de ser, per tant, una alternativa real a aquest.

Així mateix, no ens podem estar d'esmentar l'annex de l'informe, titulat "El llistat d'organitzacions del mercat social". Fa molt de goig llegir al vol, escrites a lletra menuda al llarg d'unes quantes pàgines, algunes de les 1.479 entitats que el 2022 formaven part del mercat social de la XES.

La segona consideració és que necessitem molts més estudis sobre la realitat del cooperativisme i l'ESS. Els informes anuals del mercat social són molt valuosos i insubstituïbles. S'ha de reconèixer també que la feina que ha representat elaborar, per exemple, aquest darrer informe ha estat possible gràcies a les subvencions rebudes de la Generalitat, l'Ajuntament de Barcelona i el Ministeri de Treball i Economia Social. Però no n'hi ha prou: els informes de la XES s'han de complementar amb altres i les administracions s'han d'implicar més a finançar-los i a elaborar-los. Les administracions i les universitats públiques.

Foto: FESC 2022

Sostre Cívic obre una nova etapa amb una festa per celebrar els seus èxits internacionals

Prop de dues-centes persones van omplir el passat 16 de febrer la Nau Bostik de Barcelona durant l'acte festiu convocat per Sostre Cívic sota el títol d'"Un Nou Sostre". La principal cooperativa catalana d'habitatges en cessió d'ús està d'enhorabona per diverses raons. En les últimes setmanes ha guanyat el premi Plata d'habitatge de les Nacions Unides i el *Premi d'Innovació Social de la Comissió Europea*.

En una sala plena a vessar, l'acte —conduït per la periodista Laura Aznar de *Crític*— va començar amb els parlaments de Lucia Martin (regidora d'Habitatge i Rehabilitació de l'Ajuntament de Barcelona) i Josep Vidal (director general d'Economia Social, el Tercer Sector i les Cooperatives de la Generalitat de Catalunya). Ambdós van remarcar la "feina ben feta" de Sostre Cívic i van prometre continuar donant suport a la cooperativa per a l'impuls de l'habitatge cooperatiu en cessió d'ús.

Tot seguit, es va presentar el nou pòdcast Les Claus, fet pel mitjà de comunicació cooperatiu *Crític*, amb el suport de Sostre Cívic i Habicoop (la federació de cooperatives d'habitatge de Catalunya). Es tracta d'un programa format per vuit capítols que tracten diverses qüestions vinculades a l'habitatge cooperatiu, com ara en què consisteix aquest model, qui impulsa projectes d'habitatge cooperatiu, per a qui està pensat o quant costa impulsar un projecte, entre altres. En aquesta part de l'acte, va tenir lloc una taula rodona amb dones sòcies de dife-

rents projectes que ja viuen en edificis impulsats per Sostre Cívic o que estan a punt de fer-ho.

Després d'aquest debat es va presentar un emotiu vídeo que servirà com a nou material corporatiu de presentació de la cooperativa, elaborat per la productora audiovisual corporativa Bruna, on s'explica el que representa per a Sostre Cívic haver rebut els premis internacionals. Un segon vídeo el va enviar el Jurat dels Premis World Habitat, on Claudia Murray (investigadora universitària en Urbanisme al Regne Unit i membre del Consell Avalador dels Premis) explica-va les raons per les quals les Nacions Unides van decidir atorgar el premi Plata d'habitatge a la cooperativa. Finalment, van sortir a l'escenari Carlos Alcoba i Eva Ortigosa, tots dos del Consell Rector de Sostre Cívic.

Una foto amb les diferents entitats i cooperatives que col·laboren amb la tasca diària de Sostre Cívic va donar per acabat l'acte. Però la festa va continuar amb un refrigeri a càrrec de la Fundació Mescladís i la música de Gigi Morrala per celebrar els èxits de l'habitatge cooperatiu i de Sostre Cívic.

Sostre Cívic compta amb més de 1.100 socis i sòcies arreu del territori, i promou el model d'habitatge cooperatiu en cessió d'ús. És l'entitat pionera i de referència en aquest model de tinença. Actualment, gestiona un total de 26 projectes, 9 d'aquests ja en convivència amb més de 120 habitatges.

+ info: <https://sostrecivic.coop>

JOAN SUBIRATS PRONUNCIARÀ LA CONFERÈNCIA INAUGURAL DEL XIX CONGRÉS D'INVESTIGADORS EN ECONOMIA SOCIAL DEL CIRIEC

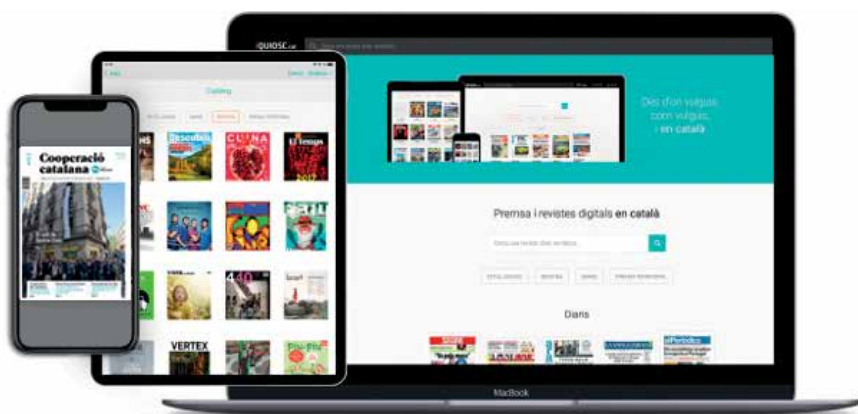
Ja estan disponibles el programa i el formulari d'inscripció per al XIX Congrés d'Investigadors en Economia Social, que tindrà lloc els pròxims dies 19, 20 i 21 d'abril al Tecnocampus Mataró-Maresme, sota el lema de "El paper de l'Economia Social en un escenari de crisi i incertesa". Promogut pel CIRIEC-Espanya, aquest congrés constitueix el principal fòrum de trobada de l'Estat entre investigadors en economia social, així com representants del sector i de les administracions públiques competents en la matèria. En la seva XIX edició es repeteix seu al Tecnocampus de Mataró, ja que el XVIII Congrés, celebrat allí al setembre de 2020, es va veure afectat per la COVID-19, amb una participació i un programa més reduït de l'habitual.

El XIX Congrés comptarà com a conferenciant inaugural amb el ministre d'Universitats, Joan Subirats, doctor en Ciències Econòmiques per la Universitat de Barcelona i catedràtic emèrit de Ciència Política i de l'Administració per la mateixa universitat, en la qual va fundar l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP). En els seus treballs i recerques s'ha mostrat sempre molt pròxim al cooperativisme i l'economia social, com a formes d'organització d'empreses democràtiques i innovadores.

El programa del XIX Congrés preveu celebrar vuit sessions plenàries i una vintena de tallers paral·lels. En total, el Congrés ha rebut prop de 150 propostes de comunicacions. Les jornades se celebraran al Tecnocampus Mataró-Maresme.

El XIX Congrés compta amb la col·laboració de la Fundació Roca Galès i la Xarxa Espanyola Interuniversitària d'Instituts i Centres de Recerca en Economia Social (ENUIES), i el patrocini de l'Ajuntament de Mataró, la Generalitat de Catalunya, el Ministeri de Treball i Economia Social, Caixa d'Enginyers, Tusgsal i Facto Cooperativa.

+ informació i inscripcions:
www.ciriec.es

Cooperació Catalana, disponible en format digital a l'iQUIOSC i l'eBiblioCat

Cooperació Catalana està disponible en versió digital a l'iQUIOSC des de fa anys, l'única plataforma digital de revistes i premsa en català, que impulsa l'APPEC Editors de Revistes i Digitals. La plataforma ofereix més de dues-centes publicacions entre diaris, revistes i premsa comarcal i territorial, les quals es poden llegir des del web iQUIOSC.cat i des de les aplicacions iOS i Android d'iQUIOSC.

La plataforma té un ampli ventall de revistes en català de temàtica diversa: a part de *Cooperació Catalana* podeu trobar-hi publicacions d'història com *Sàpiens*, el *Món Medieval* o *Auriga*; culturals com *Núvol*, *L'Avenç* o *Serra d'Or*; de música com *440 Clàssica & Jazz*, *Enderrock* o *Revista Musical Catalana*; de consum conscient com *Opcions*, i infantils com *Namaka* o *Petit Sàpiens*, entre moltes altres.

Totes les revistes disponibles a la plataforma es poden llegir amb una sola subscripció a través de la tarifa plana de revistes d'iQUIOSC.cat, que per 9,99€ al mes dona accés a totes elles. Podeu accedir-hi a través de: www.iquiosc.cat

D'altra banda, des del mes de gener de 2023, la Generalitat de Catalunya ha comprat trenta llicències digitals de *Cooperació Catalana*, que posa a disposició de totes les persones usuàries/lectores de l'eBiblioCat.

L'eBiblioCat, que renova la imatge amb un nou logo Biblio Digital, és la plataforma de préstec de continguts digitals del Sistema de Lectura Pública de Catalunya, accessible a totes les persones amb carnet de biblioteca pública. Entre aquests continguts, a més de la nostra revista, podeu trobar recursos en diversos formats (llibres,

audiollibres, revistes, diaris, pel·lícules, audiovisuals, música, enciclopèdies, obres de referència, partitures ...) i idiomes (català, castellà, francès, anglès, alemany...).

Aquesta plataforma permet el préstec d'obres en format digital per llegir-les en diferents dispositius: tauletes, telèfons intel·ligents, ordinadors personals o lectors de llibres electrònics compatibles amb DRM (Digital Rights Management) d'Adobe Digital Editions.

Podeu accedir-hi des de l'adreça: <https://biblioteca.ebiblio.cat>, i també amb les aplicacions mòbils disponibles per als sistemes operatius de iOS i Android.

El projecte és promogut en col·laboració amb el Departament de Cultura de la Generalitat, la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona.

AQUEST ANY LA XES ESTÀ D'ANIVERSARI: FA VINT ANYS!

Aquest 2023 la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES) està d'aniversari, ja que compleix vint anys. Per celebrar-ho, convoca una festa per a totes les sòcies el proper dissabte 22 d'abril. Aviat donaran a conèixer la programació, però avancen que hi haurà riures, records, música i moltes cares amigues.

Així mateix, desitgen que sigui una festa feta entre totes, com la seva pròpia història, i per això conviden les persones sòcies i les que hi han col·laborat i format part al llarg d'aquests vint anys a participar en la seva preparació de diverses maneres: enviant anècdotes, records, fotos, vídeos o moments inoblidables; fent aportacions a la celebració; o bé, en forma d'actuació musical, de productes per a l'àpat o la panera, de serveis audiovisuals o de disseny gràfic, de material per a esdeveniments, etc. També podeu participar en la comissió d'organització. Sigui com sigui, podeu contactar-hi a través de l'adreça electrònica: aniversari@xes.cat

IV EDICIÓ DELS PREMIS DE COOPERATIVISME PER A INSTITUTS DEL CAMP DE TARRAGONA

Amb l'objectiu de despertar l'interès pels projectes cooperatius entre la població més jove, la Fundació Roca Galès i l'Ateneu Cooperatiu CoopCamp convoquen, per tercer any consecutiu, els premis als millors treballs sobre cooperativisme per a instituts del Camp de Tarragona.

Els premis distingeixen tres categories. La novetat d'enguany és que la categoria per a alumnat de cicles formatius s'amplia també a grau mitjà. Per tant, hi ha:

- Premi al millor treball grupal de secundària sobre cooperativisme per a l'alumnat de 4t d'ESO.
- Premi al millor treball de recerca sobre cooperativisme per a l'alumnat de Batxillerat.
- Premi al millor treball de projecte sobre cooperativisme per a l'alumnat de cicles formatius de grau mitjà i superior.

Els premis volen reconèixer treballs, preferentment basats en casos reals, que facin referència al món cooperatiu del Camp de Tarragona i que, per la seva importància, originalitat, implicacions o aportacions, mereixen ser reconeguts especialment.

Els treballs han d'haver estat supervisats per un/a professor/a o tutor/a de la institució educativa on s'hagi matriculat l'estudiant, d'acord amb la normativa dels centres respectius. El treball haurà d'estar redactat en català.

Els premis als millors treballs estan valorats en 200 € per a la persona estudiant i es materialitzen en vals de compra de l'economia social i solidària del Camp de Tarragona. A més a més, el centre educatiu al qual pertanyi rebrà un premi en val de compra valorat en 100 € (per a l'economia social i solidària del Camp de Tarragona), una subscripció

anual gratuïta a *Cooperació Catalana* i un exemplar de les dues últimes biografies de cooperativistes editades per la Fundació Roca Galès.

Els centres educatius de les persones autores dels treballs que quedin en segona i tercera posició rebran una subscripció anual gratuïta a *Cooperació Catalana* i un exemplar de les dues últimes biografies editades per la Fundació Roca Galès.

Podeu presentar les vostres candidatures fins al 19 de juny de 2023.

+ info: www.rocagales.cat i www.coopcamp.cat

**PREMIS DE COOPERATIVISME
PER INSTITUTS DEL CAMP DE
TARRAGONA**

Període de presentació de les candidatures:
fins el 19 de juny de 2023

2023

Confederació de Cooperatives de Catalunya
@CooperativesCAT

COOPCAT I LA DIRECCIÓ GENERAL D'ECONOMIA SOCIAL coordinaran l'elaboració d'un pla d'acció local per impulsar la creació de comunitats energètiques locals

CoopCat i la Direcció General d'Economia Social i Cooperatives, juntament amb cooperatives catalanes vinculades al sector energètic i de transició ecològica, elaboraran durant els pròxims mesos un pla d'acció local centrat en la transició verda i digital des de l'economia social i el cooperativisme.

L'objectiu d'aquest pla serà promoure **comunitats energètiques locals (CEL) en format cooperatiu**.

Aquest pla s'emmarca en el projecte europeu RESPONDET, en el qual ha participat Catalunya, a més de cooperatives i administracions locals de Bèlgica, Itàlia i Polònia. El projecte, que va començar el 2022 amb l'intercanvi d'experiències i bones pràctiques als quatre territoris, acabarà el setembre de 2023 amb la presentació d'un pla d'acció local per a cada una de les regions participants.

En la definició de necessitats a abordar en el marc d'aquest pla, es tindrà en compte l'anàlisi de context que s'haurà dut a terme durant els primers sis mesos del projecte RESPONDET. En aquest temps s'han fet estades a cada un dels territoris participants i s'han compartit experiències i bones pràctiques de més de trenta cooperatives catalanes, i de cooperatives i administracions públiques de Malopolska (Polònia), Torí (Itàlia) i Namur (Bèlgica).

Algunes de les conclusions extretes durant aquesta primera fase han estat les següents: la necessitat de capacitat personal i tècnica dels diferents agents implicats en les CEL, la importància de les actuacions a llarg termini (sobretot les impulsades per l'administració pública), la necessitat de línies de finançament estables,

la importància de nous sistemes d'emmagatzematge d'energia, i la necessitat de revisió de la legislació autonòmica referent a la matèria i la transposició de la directiva europea, entre d'altres.

Aquest mes de març comencem la segona fase del projecte RESPONDET, que, a partir de les necessitats detectades, elabora el pla d'acció local català per impulsar les CEL.

Per tal que el pla s'elabori de forma participada, durant els pròxims mesos se celebraran a Catalunya trobades obertes a les cooperatives del sector, per compartir visions i propostes respecte al contingut d'aquest pla de promoció de les CEL.

En les sessions participades per elaborar el pla d'acció local es compartiran i discutiran els resultats obtinguts durant la primera fase del projecte, per tal de definir una llista d'accions prioritàries i d'agents territorials implicats en cada una de les accions.

Tot seguit, per a cada una de les accions prioritàries que es determinin, el pla establirà una metodologia i estratègia de compliment, diferents mesures per a la implicació de la comunitat local i un cronograma de les actuacions. S'establiran també els indicadors de seguiment i els mecanismes d'avaluació de l'impacte del pla.

Per últim, el pla inclourà un conjunt de recomanacions per elevar a la Comissió Europea amb l'objectiu d'impulsar polítiques que facilitin la implantació d'aquests plans als respectius territoris.

Cal que el pla estigui acabat el juliol d'aquest any, perquè s'ha de posar en marxa com més aviat millor arreu del territori.

Territori de Masies.

Articular territori, identitat, economia i cultura entorn de l'economia solidària

Territori de Masies és una cooperativa rural d'associacions, empreses i veïnat dels pobles del baix Solsonès que treballa per promoure, reivindicar i protegir les maneres de fer, els paisatges i la vida als pobles del baix Solsonès i rodalia. Amb activitats i publicacions s'explica com és el territori, la seva gent, què fan i volen ser. Una cooperativa sense afany de lucre, integral, de consum, de serveis i agrària.

Pep Valenzuela
@pepvalenzuela

Taller sobre turisme organitzat per Raiels Sccl.

Sis projectes mostren ben bé què és TdM: Coop de Territori, impulsat per quatre de les cooperatives integrades, fa assessoria i acompanyament d'activitats i projectes per promoure l'economia solidària; Nevera Plena i Cistella del Territori mostren el consum conscient i de proximitat als visitants; Decàleg per al Turisme Responsable; Coop de Sol, projecte d'autoproducció d'energia en el camí de la sobirania energètica, l'impulsa la secció de consum. Campanya Mou-te pel Territori presenta itineraris en els quals hi ha punts de parada per conèixer l'alimentació, l'acollida, la cultura i el paisatge. I Amb ulls de Dones obre un espai de reflexió i divulgació de la mirada femenina al Territori de Masies.

Les «croquetes de Territori de Masies» són exemple d'intercooperació entre sòcies. Amb receptes ideades pels restaurants, elaborades als obradors amb productes de les pagueses i productores i, final-

ment, distribuïdes també per socis.

Quaranta-una entitats sòcies més les sòcies de consum, a títol individual, unes trenta, donen forma i contingut a aquesta cooperativa, articulant un espai dispers i poc poblat, habitat per una població entorn de 1.500 persones que viuen en nuclis de cases petits i masies.

«Som la parròquia», diu enginyer Marcel·lí Corominas, un històric del Solsonès, secretari de la cooperativa i soci de consum. «Ho dic com a concepte d'abans, no religiós, la forma d'aglutinar i relacionar-se totes les persones d'aquest territori». Una visió compartida per la presidenta Pilar Clotet, pagesa i criadora de pollastre ecològic: «Som una associació d'entitats i veïns per donar valor a les coses que fem i explicar-nos, que no és fàcil en aquest àmbit rural i muntanyós».

Al principi, era el verb! Posem, per exemple, fa uns quinze anys, en el conjunt dels quinze pobles s'inicià una sèrie de trobades per compar-

TERRITORI DE MASIES

T.M.

T.M.

T.M.

tir experiència i visió de futur. Un procés participatiu impulsat per la cooperativa l'Arada, que recollí aquesta diagnosi i tot de propostes en un document titulat Actua, esdevingut marc de referència i, al mateix temps, de «presa de consciència d'una identitat, sud Solsonès i economia solidària», subratlla en Marcel·lí.

Marina Vilaseca, membre del grup tècnic de TdM i sòcia de l'Arada Creativitat Social, relata: «Un grup d'amics de la zona acabàvem els estudis i ens preocupava la situació de la comarca. Vam impulsar el procés participatiu, per cert, i que ens va alegrar prou, molta resposta! Era un moment que es parlava arreu d'aquesta participació ciutadana, sí, era quasi moda. Però nosaltres teníem una visió de rebuig de la seva visió utilitarista i institucionalista. Crèiem que havia de ser popular, col·lectiva, horitzontal, de la gent que hi viu i treballa».

Teoria i pràctica es van ajuntar

per cercar el significat i la coherència socials i territorial als poblats de la zona. «El procés va deixar descol·locada alguna gent, alguns recels; massa cosa nova, potser, i sortida des de baix», recorda la Marina, «però s'hi van avenir, a més a més això del sud Solsonès també va fer cohesió». Els ajuntaments hi van participar també. I els monjos benedictins del monestir El Miracle, on té la seu TdM, ens han acompanyat sempre i donat suport.

Una primera proposta aglutinadora: pensar una estratègia turística. Llavors, afegeix la Marina, aquest era una altra de les «solucions màgiques pel món rural, i nosaltres teníem crítiques, però realment hi havia demanda, perquè, a més, els incendis forestals havien arrasat la zona». Calia fer una planificació i reordenació del sector que ajudés a impulsar la diversificació econòmica, i es van crear grups d'interès per desenvolupar l'Actua.

L'any 2013 es crea una associació

Les "croquetes de Territori de Masies" són exemple d'intercooperació entre sòcies.

amb el nom de Territori de Masies, i aquí, ja, el turisme no és solució màgica, sinó part d'una estratègia integral, «és porta d'entrada de gent que s'interessa per nosaltres», destaca la Pilar, «no una estratègia que

“

La construcció de TdM ha permès la presa de consciència d'una identitat, sud Solsonès, entorn de l'economia solidària.

“

Territori de Masies ha esdevingut un actor principal en el territori que incorpora també sòcies de l'àmbit de la salut, la cultura i l'arquitectura.

despersonalitzi la realitat sinó que la valora, un turisme conscient, no depenem ni volem dependre d'això, vivim al camp, és un model de vida que volem mantenir». Una estratègia que desfés tòpics i mites del món rural.

El 2019, l'associació és converteix en cooperativa integral sense afany de lucre, amb l'impuls i ajuda d'un projecte Singulars. Els socis agraris i de serveis són cooperatives, associacions i empreses, la majoria d'autònoms; els de consum són persones físiques.

A banda del consell rector, amb representació de tots els tipus de sòcies, hi ha les comissions estructurals, o sigui de turisme, de producte local i restauració, la social; i les ocasionals, com el Cop de sol, per a la instal·lació d'equipaments d'autosuficiència energètica. L'equip tècnic garanteix el funcionament quotidià del conjunt.

Aquest rol de coordinació del que viu i es mou en aquest sud Solsonès i rodalia ha fet de Territori de Masies un actor principal que incorpora també sòcies de l'àmbit de la salut, la cultura i l'arquitectura. «Tot molt *variopinto*», il·lustra la Marina: «ens uneix una visió i perspectiva política conjunta, des dels socis de consum, i

altres iniciatives, totes petites i molt d'economia solidària».

La Mercè comptabilitza quant pot representar TdM en el conjunt de l'economia de zona: «Un 90% de les iniciatives dels productors locals hi són, i del turisme rural almenys el 50%». «La cosa és que –complementa la Pilar– com que al territori som poca gent, per poques entitats que s'adhereixin ja contactes amb moltes persones».

No tenim davant, però, cap mena de corporació vertical i jerarquitzada. A TdM cap iniciativa sòcia depèn de la cooperativa. «El nostre horitzó d'imaginari i possibles és molt més gran», declara la Marina, subratllant el caràcter social i solidari d'aquesta construcció, «Hem superat la idea d'aquell associacionisme de pagar una quota i rebre un servei, el nostre objecte és el territori, molt solidari, cooperatiu i compartit».

La cooperativa viu amb un finançament de fons propis que sumen el 30% del pressupost total. L'altre 70% es compon de subvencions per desenvolupar projectes. Es parla d'uns cent mil euros anuals, dels quals l'estructura tècnica i de personal consumeix el 50%. «Anem molt sanejats», informa la Mercè en ex-

El turisme responsable, conscient i amb una mirada femenina, forma part dels projectes de Territori de Masies a través dels itineraris Mou-te pel territori.

plicar que només necessiten alguns avançaments de líquid que els proporciona Coop57.

Aquesta experiència d'associar-se a Coop57 els ha proporcionat una bona sorpresa en descobrir un nivell de consciència cooperativa en el qual no havien parat esment. Demanar els avals mancomunats va ser un «repte cultural», segons la Marina: creien que la «base no estava tan preparada, que no ho coneixia, però va ser molt fàcil, i això és molt bon indicador, va ser un pim-pam, i així està funcionant».

És molt interessant, enmig de tot això, la relació amb els ajuntaments i administracions. Recorda en Marcel·lí que el desenvolupament de TdM va crear suspicàcies i reaccions negatives. «El poder municipal, potser, té por que els robin espai, ens poden veure com a competència. En aquestes alçades, però, els papers i funcions de cadascú són clars, hi ha bona relació i col·laboració».

D'altra banda, afegeix la Marina, «Ens necessitem totes en aquesta zona que sembla terra de ningú, hem quedat com un cul-de-sac de Catalunya, poc coneguda, al límit de dues diputacions i tres comarques». Tothom reconeix el que va implicar aquell primer pla comunitari i el paper actual de Territori de Masies.

Sílvia Moncayo Granada (Barcelona, 1971) és advocada mercantilista especialitzada en cooperatives. El 2008 va cofundar **Priori Advocats**, un bufet constituït com a cooperativa. A més, és vicepresidenta de la Secció de Dret Cooperatiu i de l'Economia Social del Col·legi de l'Advocacia de Barcelona (ICAB). Moncayo va estudiar dret per ajudar les persones.

Un personatge històric que voldries conèixer:
Teresa de Cepeda.

Una lectura imprescindible:
El procés, de Franz Kafka.

Un perfil de Twitter que no pots deixar de seguir:
no tinc Twitter.

No podries viure sense:
la família i els amics.

Encara tens pendent:
Un viatge en bicicleta de mooooolts quilòmetres.

El cooperativisme és:
saber viure el dia a dia.

Sílvia Moncayo

Núria Segura Insa
Dies d'Agost, SCCL
@diesdagost

NÚRIA SEGURA

Sílvia Moncayo va cofundar la cooperativa Priori Advocats el 2008.

Des del cooperativisme es diu que es posa la persona al centre de l'activitat econòmica. Quins són els principals drets que tenen les persones sòcies i treballadores d'una cooperativa?

Els principis estan ben definits a l'Aliança Cooperativa Internacional que, bàsicament, són els que humanitzen l'activitat econòmica: gestió democràtica i poder participar en el resultat de l'activitat, és a dir, que no es generi la plusvàlua del treballador, sinó que aquesta queda integrada en la cooperativització de l'esforç. A partir d'aquests principis es generen la resta, que ajuden a mantenir i promoció de la dignitat de la persona: formació i informació; tothom pot estar al consell rector i ajudar altres a formar-ne part; no preocupar-se només per l'organització, sinó també pel seu entorn. L'activitat econòmica i humana no es fa de qualsevol manera, sinó amb uns principis.

Des del punt de vista jurídic, quines singularitats tenen les cooperatives?

La singularitat principal és que hi ha uns principis cooperatius que et limiten, però aquesta limitació no és negativa, sinó que és una configuració de la teva organització. Així doncs, tens una forma jurídica amb uns principis voluntaris, que s'han de complir com si fos una llei.

Hi ha empreses que afirmen que funcionen com a cooperatives, és possible?

Sí, és clar, ser cooperatiu és una actitud de vida, independentment, que estiguis constituïda o no com a cooperativa. Si ets un autònom i tens un empleat ho pots portar com si fossis una cooperativa, però no en tens cap obligació legal. També, hi ha moltes empreses que tenen molts mecanismes de participació, fins i tot, de repartiment de beneficis i poden dir que funcionen d'una manera més o menys aproximada a una cooperativa. Ara bé, legalment, ets cooperativa quan

compleixes la norma de cooperativa i et constitueixes com a cooperativa.

Sectors com els de l'enginyeria, arquitectes o advocats solen ser autònoms i no acaben de fer el pas a les cooperatives, per què?

Últimament, sí que s'han vist més despatxos d'arquitectes que funcionen com a cooperativa. En el cas dels advocats, a Barcelona, la quantitat és molt minsa. En aquesta professió, que és la que conec més, un inconvenient és que l'exercici tradicional era molt individual. Amb tot, cada vegada col·laborem més, però que això arribi a tenir una forma jurídica de cooperativa no acostuma a ser freqüent. També hi ha molt desconeixement de les cooperatives i hi ha una sèrie de mites que fan por a les persones com que la gestió democràtica és massa complicada i abocada al fracàs, que tothom haurà de cobrar el mateix o que com "tothom mana" les coses no poden funcionar bé. Ens han dit que si una persona mana funciona millor, però això seria com dir que la dictadura és més fàcil que la democràcia. Massa simplista, no? Ara bé, també és cert que no tothom està preparat per muntar una cooperativa i prefereix unes altres regles, però si es coneguéssim el model n'hi hauria més.

En l'àmbit industrial no és tampoc el model majoritari.

Això passa perquè el sector industrial requereix grans inversors. El que sí que succeeix és que quan una empresa fa fallida o el propietari dubta de la viabilitat, els treballadors poden quedar-se-la i creen una cooperativa. Ara bé, moltes d'aquestes companyies tenen dificultats i

“

«S'han creat cooperatives que solucionen el problema de l'habitatge de manera innovadora i difonen models cooperatius.»

66

«El cooperativisme posa una línia vermella a l'activitat econòmica. Em dona tranquil·litat perquè el capitalisme ha perdut el cap.»

tanquen. Això ens ha generat un imaginari que quan l'empresa passa a cooperativa acaba tancant, però no hem d'oblidar que s'han quedat un negoci en fallida.

Hi ha algun sector on s'hagin detectat més cooperatives que altres?

En els últims anys n'apareixen bastants d'habitatge per una qüestió òbvia: per a la classe treballadora s'està convertint en impossible tenir una casa. Arran d'aquesta necessitat, s'han creat cooperatives que solucionen el problema de l'habitatge de manera innovadora alhora que difonen models cooperatius. Per als advocats és molt estimulant perquè has de ser creatiu en l'aplicació del dret, perquè hi ha problemes nous i les lleis no estan fetes abans dels problemes.

Moltes de les cooperatives d'habitatge acaben sent de consum, per què?

La cooperativa d'habitatge que existia tradicionalment feia la promoció de l'habitatge i transmetia la propietat dels pisos o les cases als socis. Així es va aconseguir estalviar costos del procés immobiliari. Això ara conviu amb altres cooperatives que no només fan aquest servei immobiliari, sinó que un cop arriben a construir l'immoble poden mantenir certs serveis, per la qual cosa els socis es converteixen en socis de consum, a més d'habitatge.

Ha de canviar el model o el model funciona?

El model està viu i va funcionant. Jo crec que el millor és poder triar i, per tant, que

existeixin models diferents. El que és primordial és que, sigui quin sigui el model, compleixi les bases de les cooperatives i no amagui altres fenòmens o s'utilitzi la forma de cooperativa per a altres finalitats.

Hi ha falses cooperatives d'habitatge?

Hi ha falses cooperatives de tot. Podríem dir que les falses cooperatives és el gènere i, després, hi ha les espècies. Quan ens trobem davant d'una falsa cooperativa? Quan no es compleixen els principis cooperatius, i això pot tenir moltíssimes manifestacions. Per mi, si no hi ha participació democràtica i econòmica, estem davant d'una altra cosa. La cooperativa té una característica molt favorable que és la capacitat d'autoregular-se, que empodera les persones. Aquesta característica, a vegades, és utilitzada d'una manera perversa.

Com ha passat a les càrnies?

A les càrnies es veu molt clar. Una persona té un escorxador, fa una cooperativa i posa tots els treballadors en règim d'autònoms. A més, els posa la instal·lació i els organitza tant la feina com els horaris, ja que són persones que no es poden autoorganitzar perquè són vulnerables, semi-analfabets, no parlen la llengua o viuen al carrer. A més, no es fan assemblees o aquestes són purament formals i la gent vota el que li diuen que ha de votar. La cooperativa permet l'autoorganització del treball com a eina de protecció del soci treballador. Ara bé, el que no pot ser és que arribi algú i ho utilitzi per oferir

menys protecció als empleats, com ha succeït en les càrnies o en empreses de transport.

El 2017, el govern de l'Estat espanyol va tancar les cooperatives de facturació. Què eren i en què consistien?

Hi va haver gent que va operar de bona fe i sense un lucre, però d'altres eren una gestoria disfressada de cooperativa i tenia una relació de clients, que evitaven que paguessin autònoms. El que feien és que, per exemple, si una persona havia de fer una feina durant dos dies li donaven l'alta i la baixa d'autònoms i la cooperativa facturava. Si en aquest país el tema dels autònoms estigués resolt, això hauria tingut menys èxit. Arregleu la qüestió dels autònoms, però no us inventeu una cooperativa, en la qual els socis, dispersos per tot l'estat, no tenen una participació democràtica ni dels resultats. Van arribar a ser milers de socis. El problema va venir quan la Tresoreria va reclamar als autònoms un any sencer de la seva cotització.

Com s'han de combatre les falses cooperatives?

No només fent lleis, sinó fent-les complir: s'haurien de desqualificar i seguir fins al final amb els processos judicials. Hi ha cooperatives que són clarament falses i no estan desqualificades. Quan es denuncia, en general, la gent té molta por d'anar als jutjats. Amb les cooperatives encara més perquè el coneixement de la llei no és habitual, però en la mesura que els advocats invoquem les mesures adequades s'anirà construint un cos jurisprudencial que és el que necessitem. Per això, al Col·legi vam crear aquesta secció de dret cooperatiu, perquè el que volem és que els advocats tinguem un fòrum on compartir els neguits d'aplicació de la norma i ajudar a professionalitzar l'advocat de cooperativa.

Si el cooperativisme és el model més just, equitatiu, democràtic i beneficiós per als treballadors, per què no hi ha més cooperatives?

Per desconeixement i perjudici: no ens han educat en un sistema cooperatiu, sinó competitiu. El sistema cooperatiu, que es basa en l'ajuda mútua, no és el que més coneixem, això vol dir que hem de sortir de la nostra zona de confort. El cooperativisme posa una línia vermella a l'activitat econòmica. Em dona tranquil·litat perquè el capitalisme ha perdut el cap. No soc anti-res, però ho hem de mercantilitzar tot?

Som representativitat

→ **Participació**

Visibilitat

→ **Enfortiment i creació**

Sectors

→ **Territori**

Economies feministes

**Cooperatives
de Treball**

Federació de Cooperatives
de Treball de Catalunya
Premià 15, 1ª planta. 08014 Barcelona
Tel: 93 318 81 62 - Fax: 93 302 18 85

cooperativest treball.coop

Revista Cooperació catalana,

especialitzada en cooperativisme
i economia social i solidària,
des de 1980.

 Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

rocagales.cat

Quin cooperativisme volem?

MALI MAEDER · PEXELS

Fèlix Pardo Vallejo

Filòsof

@felixpardova

A Catalunya hi ha unes 118 cooperatives registrades com a centres docents¹ d'un total de 1.797 centres privats no universitaris (no s'hi inclouen els 187 centres de formació d'adults)²; això és el 6,6%. L'ensenyament d'aquestes cooperatives comprèn tant el de règim general com el de règim especial. Les cooperatives que imparteixen l'ensenyament del primer tipus duen a terme totes les etapes educatives (infantil, primària, secundària i superior), si bé, pel que fa a l'ensenyament universitari, es limita a uns quants postgraus en economia cooperativa, social i solidària.

Convé advertir que l'homogeneïtzació de les pràctiques educatives que han comportat els preceptes constitucionals alineats amb els drets humans, els freqüents desenvolupaments normatius pels canvis de les lleis educatives i les renovacions pedagògiques incorporades, encara que sigui parcialment, en el sistema educatiu, des de la LODE de 1985 fins a l'actual LOMLOE de 2020, ha fet que es difuminin bona part dels fets diferencials de les cooperatives d'ensenyament amb referència a altres centres docents privats i fins i tot públics en la gestió dels recursos públics, en l'organització escolar i en el disseny curricular. No té sentit declarar com a identitat pròpia el que ja és patrimoni comú dels centres públics i d'una bona part dels centres concertats, com el pluralisme democràtic, la catalanitat, l'aconfessionalitat i el llegat

pedagògic de l'Escola Nova. Sí que té sentit, en canvi, afirmar la identitat pròpia desenvolupant i concretant el marc axiològic del cooperativisme en l'ideari pedagògic i en les pràctiques educatives. La pedagogia de la cooperació és més que una metodologia i un conjunt de tècniques didàctiques; és el *modus operandi* del cooperativisme en l'àmbit de l'ensenyament³. Tot just va ser aquest dinamisme el que va portar a les cooperatives d'ensenyament en el tardofranquisme i en la transició a ocupar una posició de lideratge pedagògic en la qualitat educativa. I no és cap arbitrarietat afirmar que els valors cooperatius són els més adequats per a la funció socialitzadora de l'escola.

L'actualització del llegat de l'Escola Nova i la coherència amb la identitat cooperativa en la missió, els valors i el funcionament de les cooperatives d'ensenyament són dues qüestions la resposta de les quals és determinant per valorar la contribució del cooperativisme d'ensenyament al moviment cooperatiu, així com el paper que les escoles cooperatives poden jugar en la transformació de la societat. Amb la intenció d'obrir un debat sobre aquestes qüestions vaig publicar els darrers mesos dos breus articles en el diari independent *Malarrassa* de Terrassa que ara recupero amb algunes modificacions.

Escola Nova i cooperació escolar

La principal contribució a la pedagogia des de finals del segle XIX fins avui dia ha estat l'Escola Nova, també anomenada Moderna o Activa, perquè ha comportat una mena de revolució copernicana en l'educació. Instaurar aquesta escola constructiva ha permès la superació de la tradicional escola transmissora, així com l'actualització de l'ideal educatiu de la formació integral de l'alumnat alineat amb el programa il·lustrat de la llibertat, la igualtat i la fraternitat. De fet, es fa difícil d'imaginar un centre educatiu en l'actualitat on no es trobi una tècnica didàctica, un criteri d'avaluació o un principi pedagògic que no remeti als principals teòrics de l'Escola Nova, entre els quals trobem a Catalunya Francesc Ferrer i Guàrdia, Pere Vergés i Rosa Sensat.

Són moltes les aplicacions de la pedagogia de l'Escola Nova, tant pel que fa a la funció docent com a l'organització escolar, a les innovacions metodològiques com a les formes de socialització dels alumnes. Ara bé, entre totes elles cal subratllar la cooperació perquè aquest ideal cultural subsumeix cadascun dels trets fonamentals de l'Escola Nova: la participació democràtica, el reconeixement de l'altre, les interaccions solidàries i una concepció de l'aprenentatge com a procés entre iguals, emancipador, obert a l'entorn i amb incidència social.

La cooperació escolar és una manera d'organitzar-se i treballar des del fet col·lectiu i es pot efectuar de tres maneres: l'aprenentatge cooperatiu, la cooperativa d'alumnes i la cooperativa d'ensenyament. La primera consisteix en una metodologia didàctica, i es pot aplicar amb independència de les altres dues maneres, mentre que aquestes impliquen aquella i són la concreció del *modus operandi* del cooperativisme en l'àmbit escolar.

Cal dir que la cooperativa d'alumnes es pot fer amb independència de la forma jurídica del centre educatiu on es constitueix, però seria una falsa cooperativa si no és un efectiu complement organitzatiu del centre i alhora no és un nucli actiu i dinamitzador de la vida escolar, així com una palanca de canvi de la pedagogia del centre, tal com va advertir Joan Ventosa i Roig⁴. En aquest sentit, la cooperativa d'alumnes té la seva màxima eficiència en el si de la cooperativa d'ensenyament. I cal valorar-ho com a fet diferencial, i potenciar-la a través de la cooperativització de la gestió de l'aula.

En aquest sentit, convé diferenciar la cooperativa d'alumnes en una aula, vinculada a un projecte, de l'aula cooperativitzada pels alumnes agrupats en la mateixa aula, la qual comprèn la totalitat del currículum. La cooperativa d'aula es limita a una determinada activitat, amb una dimensió preeminentment econòmica, i no inclou necessàriament tot el grup d'alumnes. Hi ha una certa tutela per part dels docents en la presa de decisions dels alumnes i es pot confondre tenir una cooperativa amb ser cooperatiu. Al contrari, amb l'aula cooperativitzada s'organitza tot el procés d'aprenentatge a la manera d'una cooperativa i es posa l'accent en la dimensió pedagògica. El grup classe s'apropia del currículum i l'adapta als seus interessos i necessitats segons el context educatiu i social, i amb la seva responsabilitat i el seu compromís es basteix l'autogestió del coneixement i la col·lectivització dels mitjans disponibles, amb la qual cosa se supera el directivisme dels docents en el disseny dels itineraris d'aprenentatge de cada alumne i s'assoleix una efectiva personalització del seu aprenen-

tatge. En conseqüència, l'aula cooperativitzada modifica el projecte educatiu del centre i exerceix d'efecte tractor sobre la seva línia pedagògica.

Per tot plegat, la cooperació escolar, i molt particularment l'aula cooperativitzada, representa la via que porta al màxim grau d'assoliment les propostes pedagògiques de l'Escola Nova en la mesura que mobilitza les capacitats de cadascun cercant la sinergia entre elles i fomenta la inclusió, la interacció i la interdependència entre els alumnes, i també entre els docents, amb objectius, estratègies i recursos comuns.

Educar des del cooperativisme

De les 118 cooperatives d'ensenyament que hi ha a Catalunya, unes 41 estan agrupades en la Federació de Cooperatives d'Ensenyament de Catalunya (FCEC)⁵; això és el 35%. D'aquestes, 29 són de treball associat, 7 són de consum (els socis de les quals són els pares i les mares dels alumnes) i 5 són integrals. Pel que fa a les cooperatives no federades, moltes de les que fan un ensenyament de règim general són de consum, i les famílies en són les associades. A més a més, hi ha algun cas de cooperativa de segon grau que agrupa cooperatives de treball associat on la major part dels docents són treballadors assalariats, no socis, perquè no se'ls ofereix aquesta possibilitat. Aquí tenim un primer dèficit en la identitat cooperativa del cooperativisme d'ensenyament perquè una de les finalitats del cooperativisme és l'emancipació econòmica de la condició d'assalariat dels treballadors per tal de garantir la superació de l'alienació en el treball.

El treball cooperatiu a les aules hauria de ser una extensió del treball que fan les sòcies a la cooperativa d'ensenyament; si el cooperativisme implica repensar l'economia vers l'emancipació, sobre aquesta base s'ha de resignificar l'acció docent de manera que l'aprenentatge cooperatiu també sigui emancipador per als alumnes. A més a més, els projectes educatius poden representar una forma de dominació sobre l'alumnat. L'eficiència d'aquesta dominació és inversament proporcional a la capacitat per a l'emancipació. I cal advertir que la superació de l'alienació en el treball es podria revertir si no se superen també les relacions de poder verticals, jeràrquiques i mancades d'equitat i de participació. Dins de les cooperatives les assemblees poden ser escoles de democràcia, però també ho poden ser de demagògia. I el millor antídoto contra la demagògia és fer efectiva l'emancipació.

És una evidència, davant l'existència de cooperatives espúries, que la forma jurídica cooperativa no implica necessàriament l'autogestió ni la realització automàtica de la democràcia econòmica. Si es vol fer valer el treball cooperatiu a les aules, aquest ha de ser verament emancipador i això implica fer dels principis cooperatius declarats bons hàbits i pràctiques exemplars amb les quals es puguin identificar els alumnes. Una cosa és la coexistència de diverses cultures cooperatives i una altra de ben diferent és buidar les finalitats i els objectius de l'alternativa cooperativa a l'empresa mercantil, entre els quals els principals són la superació del capitalisme i la creació del mercat social. En aquest sentit, és significatiu el baix nombre de cooperatives federades perquè això fa palès el dèficit de compromís amb el moviment cooperatiu

i en particular la manca de voluntat de compliment del sisè dels seus principis relatiu a la intercooperació. Dues accions que són contràries a la identitat cooperativa i que fan pensar sobre les raons instrumentals de la creació d'aquestes cooperatives.

Una altra dada rellevant per valorar la importància que avui té el cooperativisme d'ensenyament és el tancament d'unes 37 cooperatives d'ensenyament des de finals de la dècada dels 80 del segle passat. Fins a 31 de desembre de 2000 hi havia registrades a Catalunya 235 cooperatives d'ensenyament⁶. Les primeres d'aquestes cooperatives es creen en la dècada dels 60. Durant el període de la transició van créixer en nombre fins als primers anys de la dècada dels 80, quan aquesta tendència es va revertir. Una de les causes d'aquest decreixement va ser la integració d'unes 80 cooperatives d'ensenyament que formaven part del Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana (CEPEPC) en la xarxa de centres docents públics de la Generalitat de Catalunya, un procés que es va dur a terme entre el 1983 i el 1988. Una altra causa va ser la impossibilitat de mantenir les raons motivacionals de les sòcies de moltes cooperatives excloses de l'esmentada integració amb les dificultats econòmicofinanceres que arrossegaven en ser empreses no lucratives i tenir les sòcies treballadores ingressos més baixos que altres col·lectius docents.

De fet, és difícil imaginar avui l'existència de cooperatives d'ensenyament sense el doble finançament dels concerts econòmics. Pel que fa a aquest tema, cal dir que es pot garantir l'educació com a servei públic tot i que la gestió dels recursos públics no sigui directament pública. Ara bé, si aquesta gestió no es fa sense ànim de lucre i no es fa un retorn a la comunitat d'una part dels excedents del resultat cooperatiu, com per exemple amb beques que permetin una coeducació social amb l'abast que sigui possible i amb especial atenció als infants i joves immigrants, aleshores pot generar segregació i una inclusivitat deficient, la qual cosa entraria en contradicció amb l'acció cooperativista. Les cooperatives d'ensenyament federades també haurien de valorar aquest retorn a la comunitat com a fet diferencial enfront de les pràctiques mercantils de la resta de centres concertats.

En relació amb aquest punt, cal advertir que la vinculació de les cooperatives d'ensenyament amb l'esfera pública pot esdevenir problemàtica. Les escoles cooperatives neixen com a iniciatives de la societat civil, de manera voluntària i amb independència d'altres organitzacions, per satisfer tot un seguit de necessitats no cobertes pels poders públics. Però amb els concerts queden mediatitzades per la burocràcia de l'administració educativa. Només cal considerar aquí el pragmatisme i culte a la utilitat del currículum competencial, que avui no és una opció sinó un mandat legal, concebut per a la capacitació laboral i professional i no pas per a la transformació social, el qual ha estat assumit acríticament per bona part de les cooperatives d'ensenyament. D'altra banda, hi ha evidències que des de la xarxa de centres docents públics es poden tenir idearis pedagògics afins als principis i valors cooperatius, tal com podem trobar, a títol d'exemple, en experiències històriques, com l'Escola del Mar (Barcelona), i en experiències actuals, com l'Institut de Sils. L'ideal de la cooperació i la voluntat de transformació social transcendeix a l'organització cooperativa i la seva efectuació no exigeix necessàriament una determinada titularitat. Aquest fet pot contribuir a la propagació de l'ideal de la cooperació en la societat. Però alhora pot

despotenciar la creació de noves cooperatives d'ensenyament si no s'identifiquen les necessitats que els poders públics no satisfan, sobretot per manca de voluntat política, pel que fa a l'exercici de la llibertat i la democràcia a les escoles, així com pel que fa als drets col·lectius a ser educat amb una llengua, una cultura, una identitat i una voluntat d'autodeterminació. La capacitat de satisfer aquestes necessitats per part de les cooperatives d'ensenyament també cal valorar-la com un renovat fet diferencial que relliga amb la tradició del cooperativisme d'ensenyament a Catalunya.

Reflexió final

A la llum de totes aquestes dades i consideracions, cal cridar l'atenció que el cooperativisme d'ensenyament a Catalunya corre el perill de convertir-se en un fenomen més rellevant en el passat que no pas en el present. Tanmateix, davant dels grans problemes mediambientals i socials que tenim avui dia, com el possible col·lapse ecològic i civilitzatori, les escoles cooperatives poden representar un model de socialització alternatiu al competitiu, depredador i individualista actualment hegemònic, una alternativa que és del tot necessària per revertir el guió econòmic i tecnològic impositat.

Els principis i els valors del cooperativisme orientats cap a la dignitat humana i la justícia social, el seu aprenentatge col·lectiu en l'autogestió i en la sostenibilitat ecològica i social de les pràctiques econòmiques, el foment de la transparència i participació democràtica en les organitzacions i l'aspiració a l'emancipació de les diferents formes de dominació i a l'abolició de les relacions de poder poden informar un nou paradigma cultural dels centres docents i oferir un model reproducible de corresponsabilitat entre tots els agents de la comunitat educativa.

Però per assolir aquesta fita, des del cooperativisme d'ensenyament s'han de respondre de manera concreta i honesta les dues preguntes següents: quines són les possibilitats reals d'un projecte pedagògic des del conjunt del cooperativisme d'ensenyament en la transformació social?, quines cal prioritzar i per les quals paga la pena lluitar des de les escoles cooperatives?

1- Font: Portal de transparència de Catalunya, Dades obertes de la Generalitat, Directori de centres docents anual, 2023; Federació de Cooperatives d'Ensenyament de Catalunya, 2023.

2- Font: Departament d'Educació, Generalitat de Catalunya, Servei d'indicadors i estadística, 2020.

3- Pardo, Fèlix (2016) "L'educació cooperativista: més enllà de l'aprenentatge cooperatiu", *Nexe*. Disponible a internet: <https://nexe.coop/actualitat/educacio-cooperativista-mes-enlla-de-laprenentatge-cooperatiu>

4- Ventosa i Roig, Joan (1960) "La cooperativa escolar como centro activo de la escuela", *Antologia cooperativista de Joan Ventosa i Roig*, edició a cura de Jacint Dunyó i Clarà, Fundació Roca i Galès, Barcelona, pàg. 309-312.

5- Font: Federació de Cooperatives d'Ensenyament de Catalunya, 2023.

6- Font: *Llibre blanc de l'economia social a Catalunya*, Departament de Treball, Generalitat de Catalunya. Capítol XXII. Resum i recomanacions per al foment de l'economia social a Catalunya, 2001, pàg. 783.

Premis economia social 2022 - Guanyadores del Premi Especial

Ferran Sorriba Codony

Associació Terra Fèrtil – Cucsperativa, SCCL
@assterrafertil

ASSOCIACIÓ TERRA FÈRTIL I CUCSPERATIVA, SCCL, de la mà per a la transició ecosocial

“Cada fase de la globalització capitalista, inclosa l'actual, ha vingut acompanyada d'un retorn als aspectes més violents de l'acumulació primitiva, fet que demostra que la contínua expulsió dels camperols de la terra, la guerra i el saqueig a escala global i la degradació de les dones són condicions necessàries per a l'existència del capitalisme en qualsevol època.”

Silvia Federici, *Caliban i la bruixa* (2004)

L'Associació Terra Fètil i el projecte de Cucspertativa, SCCL, són iniciatives que pretenen, juntament amb altres entitats del territori, plantejar i afrontar la crisi ecosocial en què estem immerses. Davant d'unes evidències fermes que ens mostren la necessitat de replantejar-nos la manera com ens relacionem entre nosaltres i amb el medi natural, des de l'Associació Terra Fètil ens proposem millorar les condicions per a una transició ecosocial i col·lectiva a través de sis línies d'acció. Aquestes línies d'acció són interdependents pel que fa als recursos necessaris per dur-les a terme (materials, béns, coneixements, experiència i logística), de manera que es planifiquen i executen en funció de les condicions presents en cada moment.

Amb la darrera crisi del 2008 ja se'ns va fer evident que els nivells de producció i consum del capitalisme extractivista i neocolonial no eren sostenibles. Aparentment, aquella crisi va ser superada amb la globalització i terciarització de l'economia per sostenir el creixement econòmic, base i bandera del capitalisme. Ara bé, des d'aleshores s'han anat acumulant crisis successives (polítiques, econòmiques, socials, climàtiques, sanitàries, energètiques, ecològiques i de subministraments), tant a escala global com local, que ens demostren que el creixement econòmic és finit i que, per tant, l'actual sistema econòmic té data de caducitat.

El decreixement energètic i material de l'economia no és una opció, sinó una realitat en la qual ja estem immerses i és cada vegada més present a ulls de la població. Davant d'aquesta realitat i tenint present la possibilitat d'una resposta autoritària, urgeix una transició que englobi els aspectes ambientals i socials per fer front als reptes que se'ns plantegen.

A dia d'avui existeixen nombroses iniciatives que aborden els reptes climàtic i energètic, i que suposen el decreixement de l'economia des de la perspectiva de la justícia social. Aquestes iniciatives són projectes empresarials i comunitaris que actuen des de diferents esferes de la societat i en diferents sectors d'activitat. En el sector d'activitat on aquestes iniciatives prenen més força és en els serveis, concentrats sobretot a les ciutats. En canvi, els sectors primari i secundari es troben amb més dificultats per afrontar aquests reptes, ja que són sectors especialment precaritzats. Una altra esfera des de la qual actuen aquestes iniciatives són els moviments socials, on prenen un paper important organitzant la població i creant una cultura d'empoderament per a una pressió política en determinades decisions de l'administració.

Darrerament, les institucions públiques han començat a prestar certa atenció a les iniciatives que promouen la transició ecosocial. L'administració està adoptant tímides polítiques públiques de foment de les economies alternatives que afronten els reptes climàtic, energètic i social. Aquestes polítiques són des de dalt cap a baix, i els escassos recursos no acaben arribant als projectes productius d'arreu del territori, que són la base de l'economia.

Davant del paper decebedor de les institucions públiques, cal que la població recuperi el sentiment de responsabilitat envers les prioritats vitals. Des de la base es poden construir projectes, tant empresarials com comunitaris, en els sectors estratègics de la transició ecosocial (cures, energia, mobilitat i transport, aigua, biodiversitat i conservació, alimentació i agroecologia, habitatge i urbanisme, cultura i educació, residus i turisme). Ara bé, per sostenir aquestes iniciatives cal definir estratègies comunes i teixir xarxes de col·laboració entre el màxim d'entitats públiques, privades, comunitàries i particulars.

En aquest sentit, l'Associació Terra Fètil i la Cucspertativa, SCCL, són dos projectes de base que comparteixen un origen i objectiu comuns de facilitar les condicions per a la transició ecosocial, i els valors sobre els quals es fonamenten. Els dos projectes incideixen directament sobre el sistema alimentari, perquè aquest

un element clau per encaminar la transició cap a un sistema més sostenible que garanteixi el benestar de tota la població. Cada un dels projectes es concentra en diferents baules de la cadena agroalimentària, de manera que es complementen per tal de satisfer les necessitats socials i aprofitar les oportunitats de negoci identificades.

Ambdós projectes treballen conjuntament en la construcció d'un sistema socialment just i ambientalment sostenible participant sobretot en el sector estratègic de l'alimentació i l'agroecologia, tot i que també juguen algun paper en altres sectors com el de la biodiversitat i la conservació, els residus i l'aigua. L'àmbit d'actuació tant de l'Associació Terra Fètil com de la Cucspertativa, SCCL, és sobretot la comarca d'Osona, tot i que en menor mesura tenen presència en altres comarques i municipis de les províncies de Barcelona i Girona.

“L'Associació Terra Fètil i la Cucspertativa, SCCL, són dos projectes de base que comparteixen un origen i objectiu comuns de facilitar les condicions per a la transició ecosocial i els valors sobre els quals es fonamenten.”

El vermicompostatge és un procés de compostatge amb bacteris, fongs, insectes i cucs que produeixen vermicompost d'alta qualitat.

Es van identificar les necessitats d'assegurar l'accés a una alimentació saludable, de millorar la qualitat dels sòls i dels sistemes aquàtics, d'una gestió dels residus orgànics per a la producció de fertilitzants, de benestar material i emocional, d'inclusió social, de desenvolupament personal i d'autodeterminació com a necessitats socials i ambientals dels col·lectius que participen del sistema agroalimentari en el territori.

A partir d'un estudi de mercat es van identificar sis línies de negoci o d'acció encarades a resoldre les necessitats socials i ambientals identificades: servei de gestió de residus orgànics, producció i venda de fertilitzants orgànics, servei d'assessorament en la gestió de l'agroecosistema, educació i pedagogia, investigació i recerca i la participació en els moviments socials del territori. Aquestes línies d'acció es fonamenten en els valors de la sobirania alimentària, l'agroecologia, l'economia social i solidària, l'economia circular, l'ecofeminisme, l'antiracisme, el ruralisme i l'activisme de base per assolir els objectius plantejats i satisfer les necessitats socials identificades.

El projecte de la Cucspertativa, SCCL, i l'associació complementària Terra Fèrtil, van ser les guanyadores del Premi Especial de la darrera edició de 2022 dels Premis Economia Social

“La Cucspertativa es troba en una fase inicial de constitució en forma de cooperativa de treball associat, sense ànim de lucre i d'iniciativa social per al disseny i gestió del projecte empresarial.”

als millors treballs universitaris en l'àmbit de l'economia social i solidària, el cooperativisme i el tercer sector, organitzats per la Fundació Roca Galès en el marc del Programa d'Economia Social de la Generalitat, on es prioritzen aquells treballs que posaven l'accent en l'aportació de solucions des de l'economia social i solidària per a la transició ecosocial.

Actualment, algunes de les línies d'acció plantejades ja estan en funcionament, i altres estan en fases més inicials de disseny i preparació per a l'activitat. L'Associació Terra Fèrtil és una associació sense ànim de lucre que s'encarrega de les línies d'educació i divulgació i de participació en els moviments socials. A dia d'avui, l'Associació ofereix tallers, programes i recursos educatius vinculats amb la divulgació del funcionament de la cadena agroalimentària actual; dels impactes socials i ambientals d'aquesta sobre el territori a escala local i global; i sobre la necessitat de construir i potenciar experiències i iniciatives transformadores a cada una de les baules d'aquesta (producció, transformació, distribució, consum i gestió de residus) per a la construcció d'una cadena agroalimentària localitzada, justa, sostenible i circular.

L'associació participa de la plataforma ecologista Per una Plana Viva i està adherida al manifest Per una Plana Viva en defensa d'un model de planificació territorial de salvaguarda dels terrenys agrícoles i dels espais naturals, recuperant la idea del bé comú. A més, es tracta d'una organització assembleària i de lliure afiliació, per una presa de decisions horitzontal i transformadora, i per la mancomunació de recursos entre totes les persones sòcies.

La Cucspertativa, SCCL, es troba en una fase inicial de constitució en forma de cooperativa de treball associat, sense ànim de lucre i d'iniciativa social per al disseny i gestió del projecte empresarial amb les línies d'actuació de servei de gestió de residus orgànics, de producció i venda de fertilitzants orgànics, de servei d'assessorament en la gestió de l'agroecosistema i d'investigació i recerca dels processos implicats en la tècnica de vermicompostatge.

La cooperativa està definint el pla de treball de les línies d'acció de servei de gestió de residus orgànics i de producció i distribució d'adobs i fertilitzants orgànics obtinguts a partir d'aquesta tècnica. A dia d'avui, la Cucspertativa disposa del disseny del procés de gestió de residus orgànics basat principalment en les tècniques de compostatge i vermicompostatge per a l'obtenció d'adobs i substrats orgànics per a plantes. És per això que l'activació d'aquestes dues línies d'activitats és imminent.

La tècnica de vermicompostatge consisteix en un procés de compostatge a partir del treball realitzat per bacteris, fongs, in-

sectes i principalment cucs de terra californians (*Eisenia foetida*), els quals han estat domesticats per processar els residus en els vermicomposters i tenen una alta taxa reproductiva. El producte final es denomina “vermicompost” i és un producte d’alta qualitat amb una àmplia gamma d’efectes positius sobre les plantes. A més, el temps que demora obtenir el producte final és menor que el del compostatge. Aquesta tècnica té un gran potencial en alguns processos biològics que s’estan investigant, com poden ser en la gestió de les dejeccions ramaderes, la bioremediació de contaminants orgànics i metalls pesants, i la producció de fàrmacs per a malalties animals i vegetals, entre d’altres.

Malgrat tot, les línies del servei de gestió de residus orgànics per a la producció de substrats per a plantes i fertilitzants orgànics no poden ser activades, principalment per la dificultat de l’accés a la terra sumat a la falta de finançament. Per a l’activació d’aquestes dues línies d’acció cal obtenir els prototips de compostadors, vermicompostadors i altres equipaments per la qual cosa cal una inversió inicial de què no es disposa; d’altra banda és imprescindible tenir d’un terreny amb les condicions òptimes per a la instal·lació i funcionament d’aquests equipaments.

Les línies d’activitat d’assessorament per a explotacions agro-ramaderes en la gestió de l’agroecosistema i de producció de coneixements i continguts científics referents als processos impli-

cats en la tècnica de vermicompostatge es planifiquen a més llarg termini. Això és així ja que es considera que no es disposa dels coneixements i l’experiència necessària per activar-los.

Amb la planificació i activació d’aquestes línies d’acció, els dos projectes pretenen col·laborar per afavorir les condicions per a la transició ecosocial i agroecològica, contribuir en el sosteniment de la petita pagesia, mancomunat el servei de gestió de residus orgànics, esdevenir un punt de trobada entre la base productora (cada vegada més amenaçada) i la consumidora (cada vegada més alienada), sensibilitzar la base consumidora sobre la necessitat d’una transició ecosocial i agroecològica i augmentar els coneixements referents al procés de vermicompostatge i a l’aplicació dels productes derivats.

Es tracta de dos projectes transformadors amb molt de potencial per encarar la transició ecosocial, sobretot de la cadena agroalimentària. Si sumem la força que tenen amb les iniciatives transformadores presents en el territori, tant

del sector alimentari i agroecològic com de la resta de sectors estratègics, el potencial per afrontar la transició ecosocial es veu molt incrementat. Per això, però, cal que aquestes iniciatives siguin viables i sostenibles en el temps. De moment, la viabilitat d’aquests projectes està amenaçada pel context econòmic global. És per això que aquestes iniciatives necessiten el suport de les diferents esferes de la societat (comunitat, altres empreses i administració) i amb diferents esquemes de col·laboració i intercooperació.

Per tot plegat, cal que les institucions públiques vagin un pas més enllà en la redistribució dels recursos i en la justícia social, per canviar l’assignació dels recursos públics prioritant la cooperació entre la comunitat i l’administració per afrontar amb urgència els reptes que ens planteja el decreixement econòmic.

Per a la consolidació d’un mercat social transformador, la presència d’iniciatives transformadores en els diferents sectors estratègics ha d’anar guanyant importància. Per això cal que arribin més recursos públics als projectes productius d’arreu del territori que, de mica en mica, vagin ocupant totes les baules de les diferents cadenes de subministraments dins d’aquest mercat social incipient.

Al mateix temps, des de la societat civil, cal augmentar la pressió política i exigir participar en la definició del full de ruta per a la transició ecosocial. També es pot participar en el repartiment de la riquesa dirigint el consum i donant suport, si cal econòmic, a les iniciatives transformadores dels diferents sectors estratègics per a la construcció col·lectiva d’un sistema socioeconòmic socialment just i ambientalment sostenible.

Si aconseguim afrontar els reptes climàtics, energètics i socials que suposa el decreixement de l’economia, a través d’una estratègia conjunta i col·laborativa entre les diferents esferes de la societat (comunitat, empreses i administració) estarem construint un nou sistema més democràtic, més just i sostenible.

“Per a la consolidació d’un mercat social transformador, la presència d’iniciatives transformadores en els diferents sectors estratègics ha d’anar guanyant importància.”

L'Associació Terra Fèrtil i la Cucsperativa SCCL comparteixen els objectius comuns de facilitar les condicions per a la transició ecosocial.

Fer-se gran *ja* té futur

Fes possible una altra vellesa,
inverteix en el 1er projecte d'habitatge cooperatiu sènior de Catalunya

Adquireix títols participatius des de 500€
 amb una remuneració del 2,25% anual a 4 anys o 2,5% a 6 anys

TORNASSOL

tornassol.coop

La plataforma per
 finançar l'habitatge
 cooperatiu

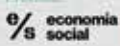
Arriba la **retribució flexible** a l'economia social i solidària i tercer sector

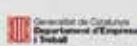
Disposa de més
 amb el mateix salari
 contractant despeses
 del dia a dia

TANDEMGO
 by TANDEM SOCIAL

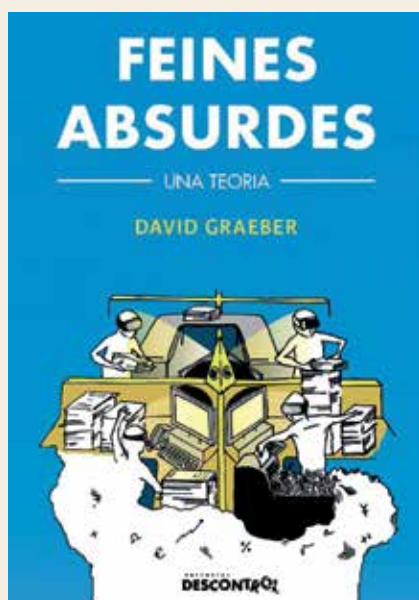

Promoteix:
 economia social

Finança:

Vols provar la plataforma sense cost? Contacta'ns!
tandemgo.coop

Retorn a l'esclavitud¹

Josep Edo
Economista

L'any 2013 la revista *Strike!* va publicar un article que portava per títol "On the Phenomenon of Bullshit Jobs" ("Sobre el fenomen dels treballs sense sentit")². L'autor era el professor d'antropologia a la London School of Economics i activista social David Graeber.³

El text va tenir una difusió tan àmplia, immediata i polèmica, que va provocar el col·lapse del web de l'editor de la revista i la traducció de l'article a dotze idiomes. Després, l'ampli debat suscitat va fer que l'empresa de sondejos YouGov fes una enquesta en relació amb les hipòtesis que havia plantejat; els resultats obtinguts, en termes generals, les confirmava.

Per tot plegat Graeber va decidir desenvolupar l'article en un text més ampli, recolzat sobre dades i evidències contrastades. El resultat va ser el llibre objecte d'aquest comentari.

En el prefaci, Graeber reprèn les reflexions a partir de la predicció de J.M. Keynes, que ja citava en el seu article, que a finals del segle XX, els avenços tecnològics possibilitarien jornades laborals generalitzades de quinze hores. Per a ell, "motius per pensar que (Keynes) tenia raó no en falten... en termes tecnològics, una altra cosa... és que s'hagin utilitzat per trobar maneres de fer-nos treballar encara més".

Per Graeber, que l'augment de productivitat no es tradueixi en una millora per als tre-

balladors, només es pot produir si simultàniament s'estan creant ocupacions, no tan sols de baixa productivitat, sinó totalment inútils. Aquesta hipòtesi té com a corol·lari "que com més òbvia és la contribució social d'una feina més mal remunerada està".

Però el llibre té un objectiu més extens. Pretén, a partir de l'estudi del fenomen del treball absurd, analitzar qüestions socials més àmplies i mostrar que la situació propiciada pels postulats de l'economia liberal, més enllà de la retòrica de les lleis del mercat, és "un projecte polític disfressat de projecte econòmic".

Una mostra d'això és que tot i que el treball ha estat sempre un concepte troncal de la teoria econòmica⁴ i de les ciències socials⁵, són poques les aportacions que hi ha sobre el treball inútil i més concretament sobre el "treball sense sentit". De fet, la teoria econòmica no té en compte la possibilitat que una empresa amb ànim de lucre malbarati recursos donant ocupació a treballadors que no necessita, i és precisament en la marginació d'aquest principi i dels seus efectes en el que se centra el treball de Graeber.

L'exposició que fa és rigorosa, sistemàtica i pedagògica, des del primer capítol en què concreta una definició aclaridora del que anomena *feines absurdes*:

"Una feina absurda és un tipus de feina remunerada tan summament inútil, innecessària o perjudicial que ni tan sols la persona

que la fa pot justificar-ne l'existència, encara que com a part de les condicions contractu- als, se sent obligada a fer veure el contrari.” Aquesta definició ens permet eludir la con- fusió entre “*feines sense sentit*” inútils, molt ben pagades i amb contractes estables i les feines simplement dolentes a les quals Graeber es refereix com a “*feines de merda*” útils, mal pagades i amb contractes precaris. El concepte queda totalment clar en el segon capítol, a partir de la tipificació de les feines absurdes en cinc categories:

- *Lacaïs*, que existeixen exclusivament per fer que una altra persona sembli o se senti important.
- *Esbirros*, que fan feines que tenen un component agressiu, però que sobretot existeixen perquè hi ha una altra persona que els contracta.
- *Apedaçadors*, que només serveixen per resoldre problemes de funcionament o simplement resoldre problemes ficticis.
- *Aparadoristes* la funció dels quals és exclusivament o principalment crear i exhibir públicament paperassa amb la qual l'empresa pugui dir que fa coses que, en realitat, no fa.
- *Manaies*, categoria en què distingeix dos tipus: els que innecessàriament s'encarreguen d'assignar tasques, i els que no tan sols les assignen, sinó que creen noves tasques innecessàries.

A aquests cinc grups hi afegeix un grup ad- dicional que anomena *feines absurdes poli- mòrfiques*.

Per Graeber són aquests treballs sense sentit els que contribueixen a absorbir la desocu- pació tecnològica mantenint l'ocupació a uns nivells acceptables pel sistema. No es tracta d'una resposta econòmica, sinó moral i política. Els membres de la classe domi-

nant han arribat a la conclusió que una po- blació feliç i productiva amb temps lliure és un perill mortal, i per això és necessari que ens preguntem “no només per què un sector tan gran de la població treballa en feines que considera inútils, sinó per què hi ha tanta gent que creu que aquesta situació és nor- mal, inevitable i fins i tot desitjable”.

La resposta és en el fet d'haver acceptat la “noció del treball com a valor moral en si mateix⁶ i la creença que algú que no està disposat a sacrificar la major part de les hores del dia per sotmetre's a una intensa disciplina labo- ral no mereix res en aquesta vida, és com si col·lectivament haguéssim decidit deixar-nos esclavitzar”. Per Graeber “en algun punt del camí hem errat completament el pas, hem es- devingut una civilització basada en el treball, no tan sols el *treball productiu*, sinó en el tre- ball com a mitjà i com a finalitat en si mateix”. Però aquesta concepció del treball com a va- lor moral, eludeix les lleis econòmiques en què diu que es fonamenta el sistema, per aconseguir que políticament funcioni.

Part del darrer capítol, el dedica a “la ren- da bàsica universal, com a exemple de programa que podria començar a dissociar el treball dels ingressos i posar fi als dile- mes plantejats en aquest llibre” i conclou “a molts ens agrada parlar de la llibertat en abstracte... però no solem pensar gaire en el que podria arribar a significar practicar la llibertat de debò. L'objectiu últim d'aquest llibre no era proposar mesures polítiques concretes, sinó generar una reflexió i obrir un debat sobre com podria ser una societat autènticament lliure”.

Objectiu ben clar, com la resta del llibre en el qual el rigor científic no exclou un notable sentit de l'humor. És, per tot plegat, una lec- tura profitosa i recomanable.

- 1- El llibre de David Graeber, (1961-2020) ***Bullshit Jobs. A theory*** va ser publicat el 2018 i el mateix any l'editorial Ariel va publicar la traducció castellana, ***Trabajos de mierda: Una teoría***, títol incorrecte i desorientat, que predisposa a una lectura esbiaixada i indueix a confusions conceptuals del text. La recensió s'ha fet sobre la traducció catalana que té el títol precís de ***Feines absurdes: Una teoria***, publicada l'any 2019 per ***Descontrol Editorial, SCCL***, a qui cal agrair la feina, no tan sols per la millor traducció, sinó també per la seva acurada edició.
- 2- *Bullshit* és un adjectiu d'ús comú que significa “sense sentit”, “absurd”, “ridícul”, “enga- nyós”. Com altres adjectius, en argot pot tenir altres accepcions. En l'àmbit de les ciències socials Harry G. Frankfurt el va utilitzar per donar títol a la seva obra sobre la manipulació de la veritat. ***On Bullshit*** va ser traduïda al castellà indicant en el títol aquesta accepció: ***On Bullshit: sobre la manipulación de la verdad*** (Paidós, 2005)
- 3- Acabava de publicar ***En deuda: una historia alternativa de la economía*** i treballava en el que seria el seu llibre pòstum, ***El amanecer de todo***, recentment publicat en la versió castellana.
- 4- Ehrenberg, Ronald. *et al. Modern Labour Economics*, Nova York, Routledge (2021).
- 5- Graeber, David: ***La utopía de las normas: de la tecnología, la estupidez y los secretos placeres de la burocracia***, Barcelona, editorial Ariel (2015).
- 6- Com ja deien els clàssics del socialisme-anar- quista: “S'ha convertit en article de fe de la moralitat moderna que qualsevol treball és bo en si mateix, una creença que resulta molt convenient per als que viuen del treball dels altres” (William Morris (1885), ***Useful Work Versus Useles Toil***).

GRAEBER, David

Feines absurdes. Una teoria.

Barcelona: Descontrol Editorial SCCL, 2019. Col. Bagong

ISBN 9788417190774

429 pàg.

22 cm x 13 cm

Títol original: *Bullshit Jobs. A Theory*

Aquest llibre el trobareu al
Centre de Documentació
Cooperativa
www.rocagales.cat

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

El món no s'atura, nosaltres tampoc.

sempre
endavant

Cada dia decidim el
nostre futur. El d'un
país més lliure, més just,
més verd i més pròsper.
Un país on ningú no es
quedi enrere.

Generalitat
de Catalunya

ENFORTIM L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

#subvencionsESS

DONEM FORMa *al* FUTUR

ET SUBVENCIONEM FINS AL **80%** DEL TEU PROJECTE

INFORMACIÓ DE LA CONVOCATÒRIA
I PRESENTACIÓ DE PROJECTES
DURANT EL MES DE MARÇ

INFORMACIÓ
PROVISIONAL

barcelona.cat/economiasocial

Ajuntament de
Barcelona